

Wykład 1: Podstawowe pojęcia pedagogiki jako dyscypliny naukowej

Efektywność działania

Działanie efektywne to takie, gdy **postawiony cel** osiągamy przy możliwie najmniejszych **nakładach**.

Efektywność (W) jest relacją efektów (E) do nakładów (N): $W = \frac{E}{N}$

Zwiększanie efektywności polega więc na **maksymalizacji efektów** przy jednoczesnym **minimalizowaniu nakładów**.

W pracy wychowawczej:

- **efektem** są pożądane zmiany w osobowości wychowanka
- **nakładem** są zabiegi czynione dla uzyskania tych zmian

System pojęć: zasada konstrukcji, sposób budowania

Pojęcie jest to reprezentacja informacyjna rzeczy (przedmiotu) utrwalona jako zbiór własności.

Utrwalenie to może być dokonane zarówno w umyśle jak i na zewnątrz jego za pomocą dowolnego zapisu informacji.

Treść pojęcia jest wyznaczona relacyjnie przez treść relacji jego z innymi pojęciami. Oznacza to, iż nie można mówić o pojedynczym pojęciu "samym w sobie", ale **pojęcie jest zawsze częścią systemu pojęć**.

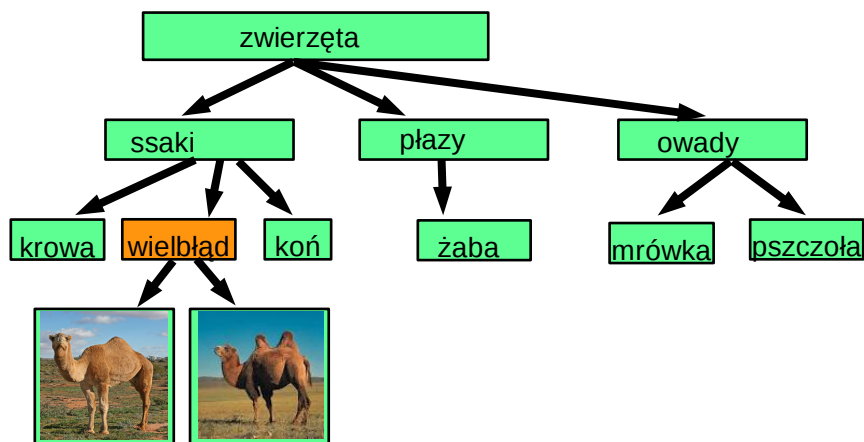
System pojęć to taki system, w którym pojęcia (elementy systemu) są ze sobą powiązane określonymi relacjami.

System pojęć w umyśle jest rezultatem 1) informacji dostarczonej z zewnątrz (np. podczas kształcenia) i 2) przetwarzania tej informacji przez umysł.

Kluczową relacją wiążącą pojęcia w system będzie ta relacja, która pozwala na hierarchiczne zestawianie pojęć podług określonych kryteriów. Najbardziej ogólną relacją spełniającą ten warunek jest relacja ogólności-szczegółowości, czyli relacja zawierania jednego pojęcia w drugim. Określenie tej jednej relacji jest zarazem wystarczające dla osiągnięcia stanu rozumienia pojęcia, to jest stanu, w którym dane pojęcie może być wykorzystane w rozumowaniu.

Rozumienie pojęcia wymaga:

1. **Wyobrażenia sobie przedmiotu tego pojęcia** (w reakcji na jego nazwę) jako przedmiotu konkretnego należącego do zbioru przedmiotów pojęcia
a następnie
2. **Systemowego zdefiniowania pojęcia** przez osadzenie go w co najmniej dwupoziomowym systemie pojęć.

Rys. 1.1. Przykład systemowego objaśniania pojęcia "wielbłąd".

Jan Władysław Dawid (1892) rozróżnił trzy etapy poznawania rzeczy:

- 1) wyodrębnienie przedmiotu od tła i otoczenia oraz poznanie go jako części większej całości, a następnie jako samoistną całość i (dla przedmiotów złożonych) wyodrębnienie części poznawanego przedmiotu;
- 2) wskazanie cech istotnych przedmiotu jako całości i poszczególnych jego części;
- 3) upewnienie się, że wszystkie istotne cechy (części) zostały wyodrębnione.

W swojej późniejszej pracy z 1927 r. Dawid stwierdza, że **rozumieć pojęcie**, to znaczy **umieć wskazać pojęcie nadrzędne** (zawierające) oraz **pojęcia podrzędne** (szczegółowe) względem pojęcia rozumianego, a także **pojęcia równorzędne** dla definiowanego pojęcia.

Wychowanie jako kluczowe pojęcie pedagogiki: przykładowe definicje

Wychowanie to świadomie organizowana działalność społeczna, oparta na stosunku wychowawczym między wychowankiem a wychowawcą, której celem jest wywołanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka. (W. Okoń)

Wychowanie jest procesem przygotowania młodzieży do uczestnictwa w działaniach utrzymujących i kontynuujących elementy składowe społeczeństwa. (F. Znaniecki)

Wychowanie jest oddziaływaniem pokoleń dorosłych na te, które nie dojrzały jeszcze do życia społecznego. (E. Durkheim)

Wychowanie to intencjonalne kształtowanie osobowości dokonywane w ramach stosunku wychowawczego między wychowawcą a wychowankiem, według przyjętego w grupie ideału wychowawczego. (J. Szczepański)

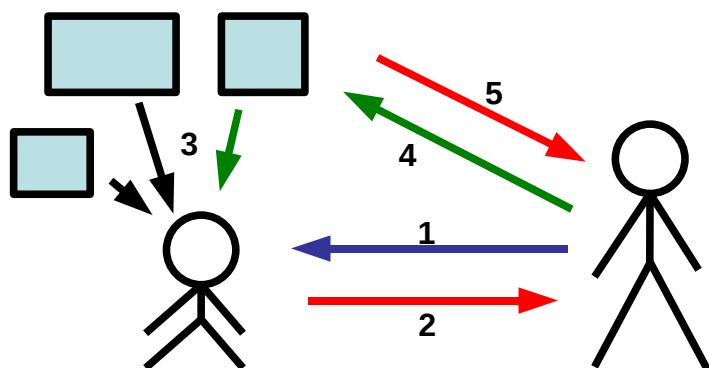
Wychowanie to sterowanie procesami socjalizacyjno-enkulturacyjnymi oraz uczenia się jednostek podporządkowane celom kształtowania określonych dyspozycji osobowościowych. (H. Muszyński)

Definicje pojęcia „wychowanie” można, wg S. Kunowskiego, podzielić na następujące kategorie:

- definicje prakseologiczne: wychowanie jest równoznaczne z oddziaływaniem wychowawców na wychowanków
- definicje ewolucyjne: wychowanie jest procesem samorzutnego rozwoju wychowanka, szczególnie w wyniku nabywania doświadczeń
- definicje sytuacyjne: istotne są uwarunkowania środowiskowe, w tym tzw. sytuacje wychowawcze

- definicje adaptacyjne: istotą wychowania jest przystosowanie wychowanka do wymagań społecznych

Model procesu wychowania jako interakcji: relacje pomiędzy obiektami

Rys. 1.2. Model oddziaływań wychowawczych

1. Oddziaływania wychowawcze
2. Diagnozowanie stanu wychowanka
3. Oddziaływanie środowiska na wychowanka
4. Oddziaływanie wychowawcy na środowisko wychowanka
5. Diagnozowanie środowiska wychowanka

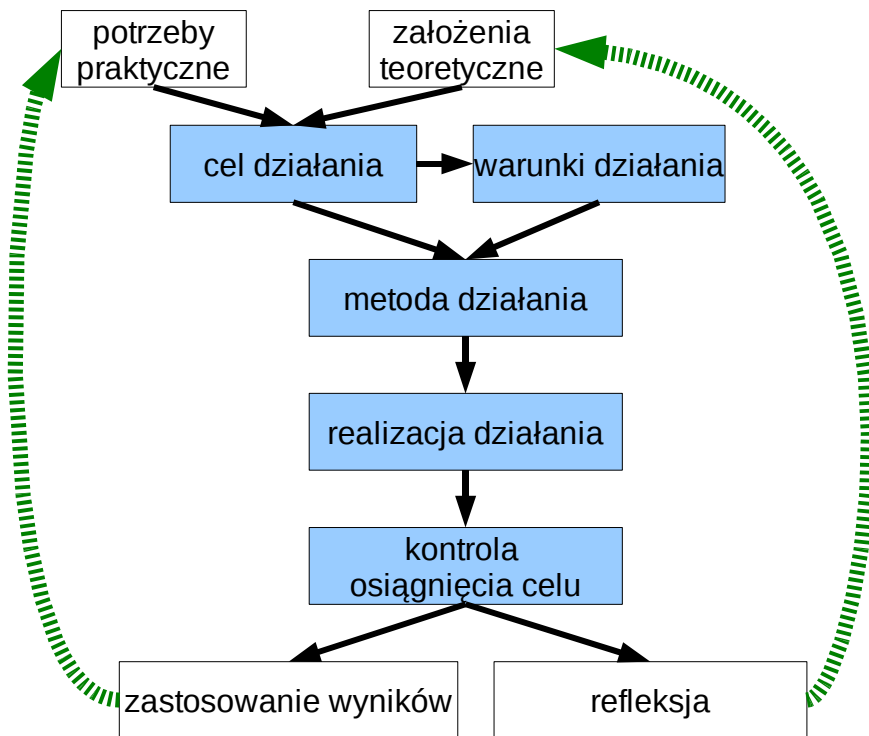
Dla efektywnego działania wychowawczego konieczne jest nie tylko oddziaływanie na wychowanka, ale także odbieranie informacji o skutkach tego oddziaływania. Na wszystkich etapach procesu wychowania zachodzi **sprężenie zwrotne** pomiędzy uczestnikami.

Pojęcie procesu jako przyczynowo-skutkowego ciągu zdarzeń

Proces to uporządkowany ciąg następujących po sobie i powiązanych przyczynowo zdarzeń (zmian).

Cykl działania zorganizowanego wg H. L. Le Chateliera (1926)

1. Postawienie jasnego i zrozumiałego celu
2. Zbadanie środków i warunków, które trzeba zastosować, żeby osiągnąć cel zamierzony
3. Przygotowanie środków i warunków uznanych za niezbędne do zastosowania
4. Urzeczywistnienie, czyli wykonanie zamierzonej czynności według przyjętego planu
5. Kontrola otrzymanych wyników i wyciągnięcie wniosków

Rys. 1.3. Planowanie działania wychowawczego zgodnie z cyklem działania zorganizowanego

Zagadnienia do utrwalenia:

1. Zasady konstrukcji systemu pojęć
2. Pojęcie wychowania i pojęcia podrzędne
3. Proces wychowania jako sprzężenie zwrotne
4. Cykl działania zorganizowanego i jego zastosowanie w edukacji

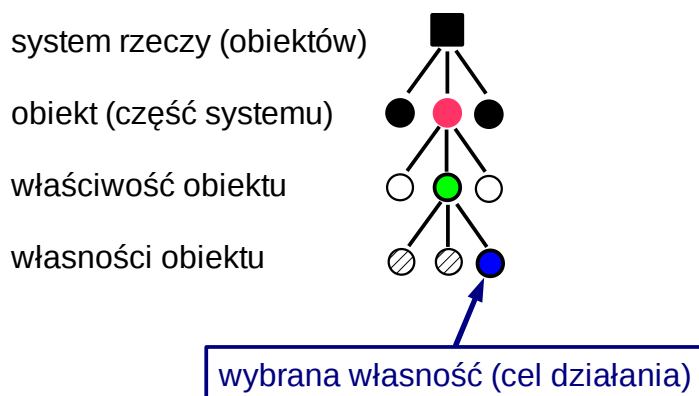
Wykład 2: Cele kształcenia

Formułowanie **celu** działania wg H. L. Le Chateliera (1926)

- zasada jedyności - cel nie powinien być rozdrobniony, należy skupić się na jednym (głównym)
- zasada ograniczoności - cel powinien być odpowiednio zawężony
- zasada ścisłości - cel musi być jasno określony
- zasada użyteczności (ekonomizacji) - realizacja celu powinna przynieść określoną korzyść (np. zmniejszenie kosztów)

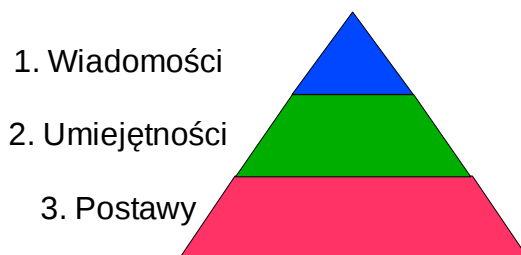
Formułowanie celów kształcenia

1. Cel opisuje pożądane **własności** wychowanka. Opis ten może być jakościowy albo ilościowy.

Rys. 2.1. Struktura rzeczywistości i jej opisywanie

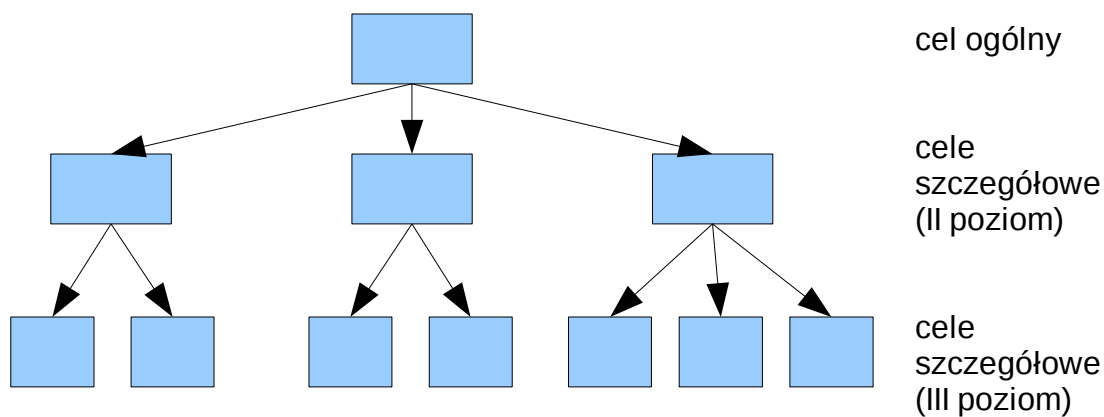
2. Cele kształcenia dotyczą trzech ogólnych właściwości wychowanka: jego **postaw, umiejętności i wiadomości**.

Rys. 2.2. Komponenty celów kształcenia

3. Cele tworzą hierarchiczną strukturę, zbudowaną na zasadzie **taksonomii**.

Taksonomia: (gr. *taksis* – układ, porządek; *nomos* – prawo): hierarchiczna klasyfikacja, określająca porządek poszczególnych kategorii – od kategorii najwyższych (nadrzędnych) do najniższych (podrzędnych).

Rys. 2.3. Hierarchiczna struktura celów kształcenia

Struktura celów kształcenia realizowanych w ramach systemu kształcenia powszechnego może być podzielona na następujące poziomy ogólności/szczegółowości:

- poziom 0 - cele ogólne kształcenia
- poziom 1 - minimum programowe dla szczebli kształcenia
- poziom 2 - program kształcenia dla poszczególnych klas
- poziom 3 - blok tematyczny
- poziom 4 - wymagania ujęte w scenariuszu lekcji
- poziom 5 - ćwiczenia/zadania wykonywane na lekcji.

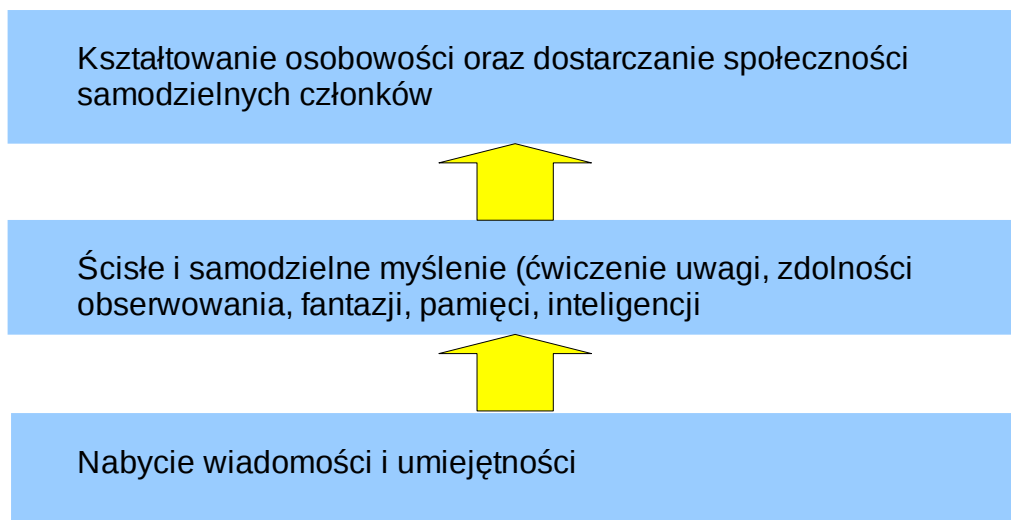
Źródła celów kształcenia:

Własności („natura”) człowieka

- ogólne (charakteryzujące wszystkich ludzi)
- indywidualne

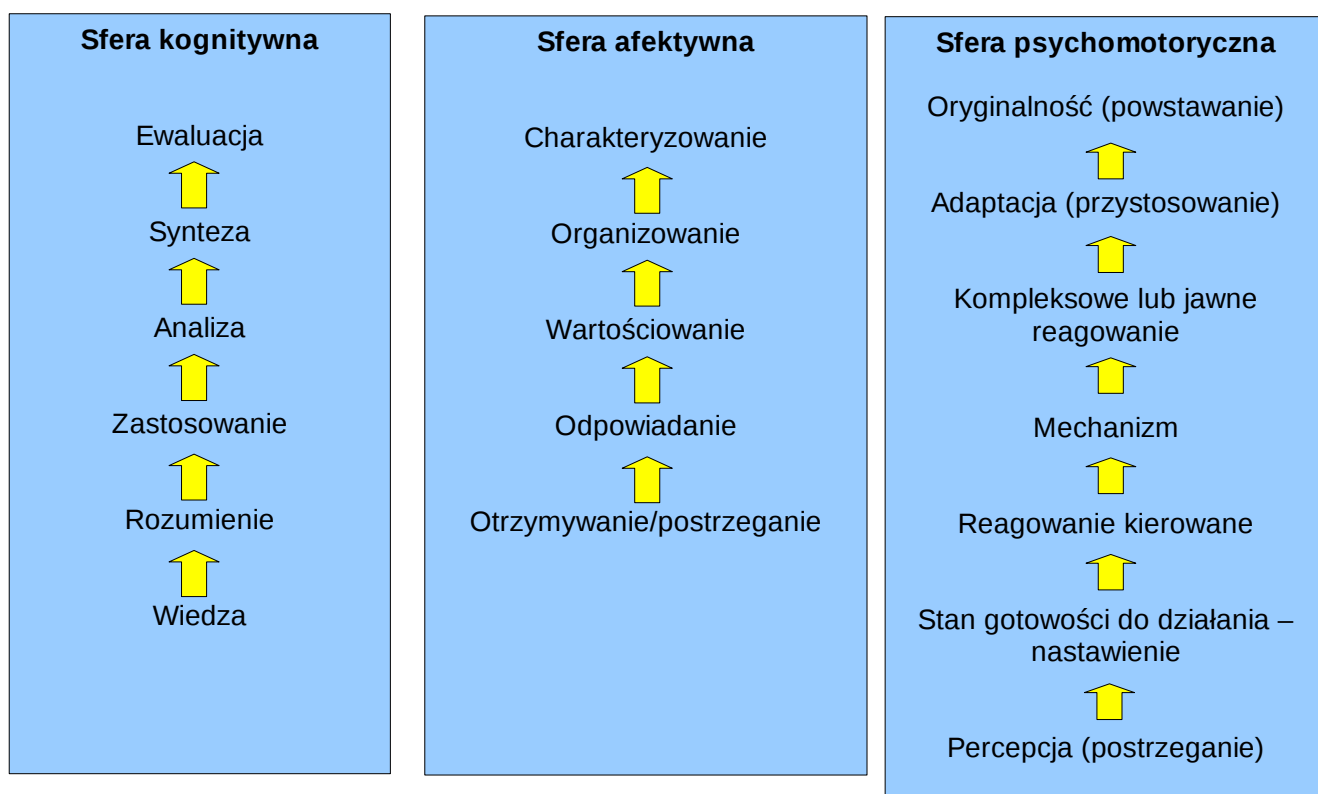
Własności systemu społecznego (kultura):

- empirycznego (istniejącego)
- ideologicznego (pożądanego)

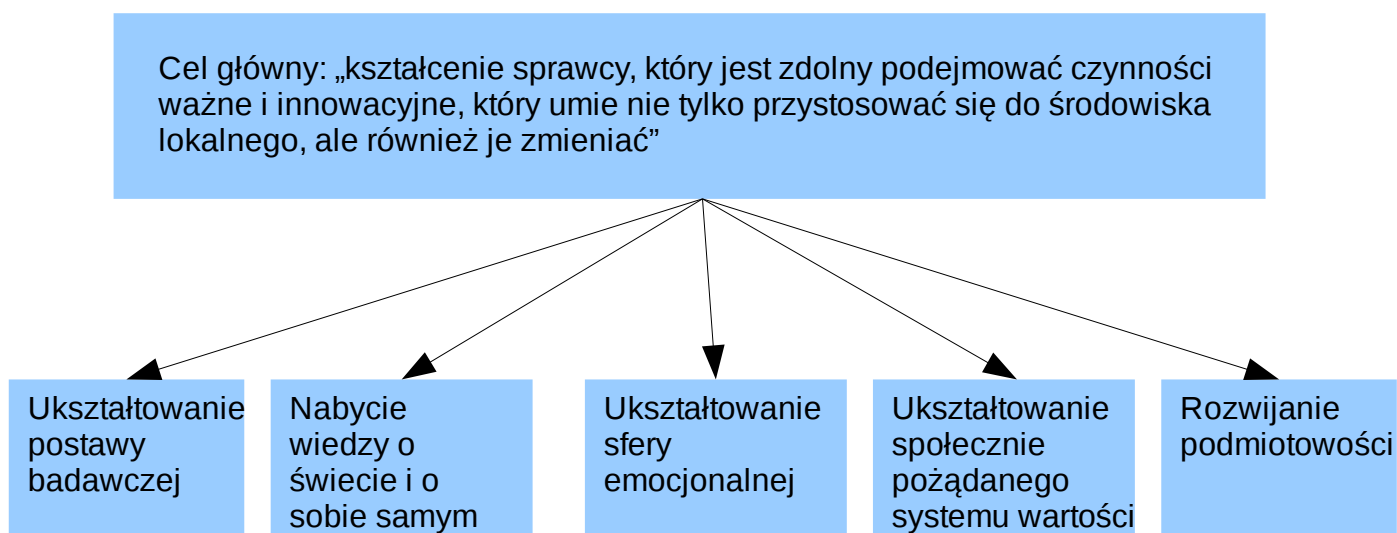

Rys. 2.4. Hierarchia celów kształcenia Bogdana Nawroczyńskiego

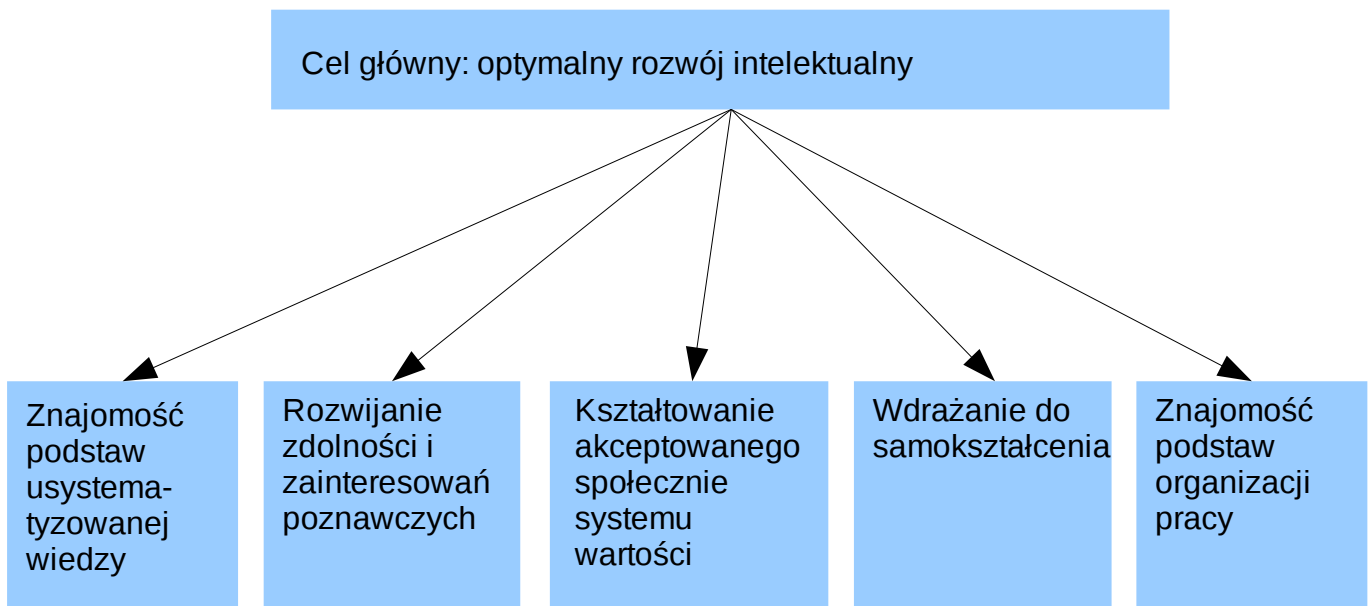
sfery aktywności

Rys. 2.5. Taksonomia celów kształcenia Benjamin Blooma

Rys. 2.6. Struktura celów kształcenia Józefa Kozielskiego

Rys. 2.7. Struktura celów kształcenia Czesława Kupisiewicza

Zagadnienia do utrwalenia:

1. Sposób formułowania celu: własność przedmiotu oddziaływania
2. Komponenty celu kształcenia: wiadomości, umiejętności, postawy
3. Taksonomie celów kształcenia
4. Hierarchia celów (cel ogólny a cele szczegółowe). Operacjonalizacja celów